

RED SKABER

Elev-til-elev læring om tekstforståelse

Løbende evaluering og feedback

Feedbackens syv trin med dansk og matematik
fagligt eksempel

Forældresamarbejde

- Elevstyrede skole-hjem-samtaler
- Forældremøde om udviklende mindset
- Dialogkort om rammerne for skolernes forældresamarbejde

Intensive lærings- forløb

- Eksempelmateriale til et intensivt læringsforløb om brøker
- Eksempelmateriale til et intensivt læringsforløb om retskrivning
- Procesredskab til planlægning af intensive læringsforløb

Elev-til-elev læring

- Elev-til-elev læring med opgaveeksempler fra prøven uden hjælpemidler
- Elev-til-elev læring om læsning, læse-træning og læselyst
- Elev-til-elev læring om skriftlig fremstilling

Dato

December 2017

Udviklet for

Undervisningsministeriet

Udviklet af

Professionshøjskolen Metropol

VIA University College

Rambøll Management Consulting A/S

Metropol, VIA og Rambøll vil gerne takke følgende personer for deres bidrag til materialet:

- Ole Andersen, Kokkedal Skole
- Henrik Helbo Lund, Højvangskolen
- Martin Norgreen, Skolen på la Cours Vej
- Marie Zacher Sørensen, Skolen på Duevej
- Christina Fuglsang Madsen, Østerhåbskolen.

De dele af materialet, der er udsnit af tidligere prøver, er udgivet af Ministeriet og forfattet af den daværende siddende opgavekommission.

Indholdsfortegnelse

1. Introduktion til redskabet.....	4
2. Om metoden reciprok undervisning (gensidig undervisning)	5
2.1 Redskabet trin for trin	5
2.1.1 Kortlægning af elevernes forudsætninger.....	5
2.1.2 Ressourcetjekliste.....	6
2.1.3 Målsætninger for eleverne	6
2.1.4 Sammensætning af grupperne	7
2.1.5 Vejledning til gennemførelse.....	7
2.1.6 Opsamling.....	8
2.1.7 Feedback til eleverne den sidste dag	8
Bilag 1 – De fire roller	9
Bilag 2 – Spørgsmålstyper	12
Bilag 3a – Morfemdeling – indre ledetråde	13
Bilag 3b – Ord i sammenhæng – ydre ledetråde	14
Bilag 4 – Et resumé	15
Bilag 5 – Læsecirklen	16
Bilag 5a – En multimodal faktatekst (fx en artikel eller lign.).....	17
Bilag 5b – En fortælling (eventyr, myte, sagn)	19
Bilag 5c – En faglig tekst (sagprosa, fx en artikel).....	21
Bilag 5d – En moderne fiktiv tekst (fx novelle)	23
Bilag 5e – En opinionstekst (fx leder, læserbrev, kommentar).....	25

1. Introduktion til redskabet

Kompetenceområde:

- Læsning.

Formål:

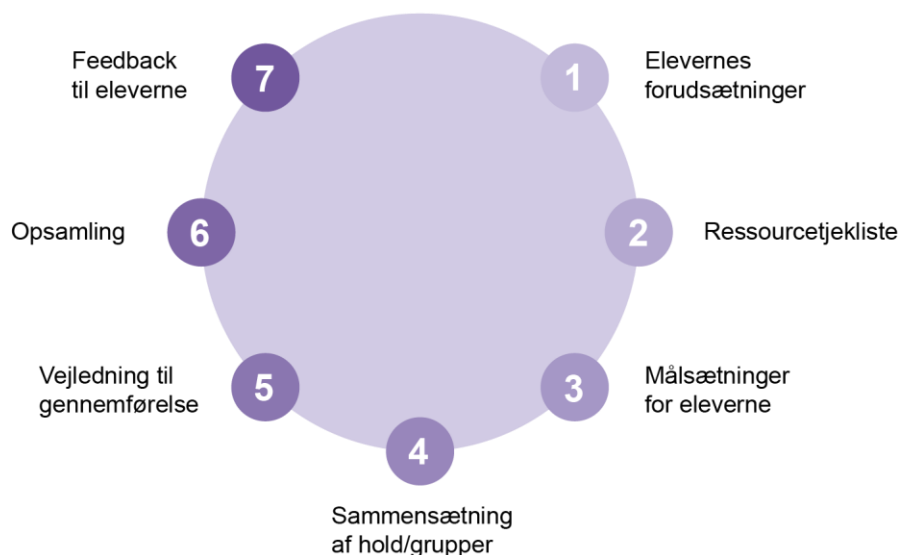
- At eleverne tilegner sig fire tekstforståelsesstrategier: At forudsige, at stille spørgsmål, at opklare ord og begreber og at opsummere.
- At eleverne får kendskab til forskellige teksttypers kendetegn.
- At eleverne stilladseres i, hvordan teksttyperne i FP9-prøven Læsning kan læses.
- At eleverne derefter forstår, at de kan anvende metoden til at læse tekster i alle fag.

Metode:

- Reciprok undervisning.

Redskabet er bygget op som en **lærervejledning med syv trin** til jeres forberedelse. Redskabets trin fem – vejledning til gennemførelse – er det mest centrale trin, som indeholder de aktiviteter, eleverne skal gennemføre i undervisningen. Til trin fem hører en række bilag, der ligger bagerst i materialet. Figuren nedenfor er en illustration af redskabets syv trin:

Figur 1-1 – Redskabets 7 trin

2. Om metoden reciprok undervisning (gensidig undervisning)

Reciprok undervisning er en velafprøvet metode inden for peer learning, der styrker elevernes tekstforståelse. Peer learning forstås som tilegnelse af færdigheder gennem aktiv hjælp og støtte mellem homogene eller heterogene makkerpar. Eleverne hjælper hinanden til at lære og lærer selv gennem gensidig støtte (Topping, 2005).

Metoden reciprok undervisning er udviklet af Palinscar og Brown (1984) med henblik på at give eleverne erfaringer med arbejdsmåder, hvor de kan udvikle og overvåge egen tekstforståelse. Metoden kaldes på dansk ofte for gensidig undervisning, idet den i sin grundtanke er gensidig, dialogisk og stilladserende, således at læreren gradvist overlader styringen af tekstsamtalen til eleverne (Elbro, 2014).

I metoden indgår tekstforståelsesstrategier, fx aktivering af baggrundsviden, elevgenererede spørgsmål og resuméer af tekster. Derudover skal eleverne skrive om de tekster, de har læst. Begge dele anbefales i forskningslitteraturen jf. også Vidensopsamling for dansk (tryk [her](#)).

Metoden har vist sig at have gode resultater for både gode og dårlige læsere, og effektundersøgelser har vist, at elever, der arbejder gensidigt med tekstforståelse, får en større forståelse, end elever, der arbejder traditionelt med tekstforståelse (Spörer, 2009). Netop den aktive deltagelse i gruppen bevirker, at alle elever udfordres og lærer. Metoden udvikler også elevernes metakognitive strategier, idet de er tvunget til selv at forholde sig til deres egen forståelse/manglende forståelse af teksten.

De eksempler, der er udvalgt her, vil give eleverne mulighed for at øve sig både på tekstforståelse, som prøves i FP9 Læsning, og i tekstsamtaler, der prøves i den mundtlige prøve. Metoden vil kunne anvendes til præcist det faglige indhold, I ønsker at arbejde med.

2.1 Redskabet trin for trin

2.1.1 Kortlægning af elevernes forudsætninger

For at kunne arbejde med dette redskab er det en god idé at vurdere elevernes læsefærdigheder ud fra komponenterne i Elbros læsereb, se rebet i Vidensopsamlingen for dansk (tryk [her](#)):

- Hvordan klarer eleverne sig i tekstforståelse? Hvor er det især, de har deres udfordringer?
- Hvordan er elevernes afkodning? Er de flydende læsere, eller bør der fortsat arbejdes med automatisering af ordlæsefærdigheder? Hvilke komponenter i afkodningen bør der fortsat arbejdes med?

Ligeledes kan man ud fra resultaterne af de Nationale Test eller andre læseprøver, fx Skriftsprog Udvikling fra Høgreffe eller IL-ungdom, se på, hvor eleverne har de største udfordringer. Er det i afkodning, sprogforståelse eller tekstforståelse?

Tal også i teamet om elevernes personlige og sociale forudsætninger, da grupperne gerne skal være vel-fungerende grupper, se nærmere i afsnittet om gruppesammensætning.

2.1.2 Ressourcetjekliste

1. Tid: Forløbet kan gennemføres på fem lektioner à 45 minutters varig på en uge (inkl. feedback). Gerne med gentagelser senere med andre genrer.
2. Antal undervisere: Man kan med fordel være to undervisere med undervisningskompetence i dansk i forløbet.
3. Materialer: Metoden kan anvendes med næsten alle genrer og emner. Her tages der udgangspunkt i FP9 Læsning udgivet af Undervisningsministeriet. Materialet kan fx hentes fra materialeplatformen, hvor udvalgte tekster kopieres og uddeles til eleverne – eller man kan arbejde med andre tekster i de samme genrer, der indgår i FP9 Læsning – se Læsecirklen i bilag 5:

- En multimodal faktatekst (fx en artikel eller lign.)
- Fortælling (eventyr, myte, sagn)
- En faglig tekst (sagprosa, fx en artikel)
- En nyskrevet, moderne fiktiv tekst (fx novelle)
- En opinionstekst (fx leder, læserbrev, kommentar).

Vælg én genre per uge med så mange tekster som muligt. Elever med afkodningsvanskeligheder skal have deres it-hjælpe midler med, og teksterne skal være tilgængelige på deres pc, så de kan få dem læst op, når det er deres tur til at læse.

Kopier et genrekort (fra bilag 5 a-e) og en rollefordeling (bilag 1) til hver elev.

Hver gruppe skal undervejs udforme en ordbog, gerne elektronisk på iPad eller computer. Ordbogen kan også være et kladdehæfte – og ordene kan undervejs skrives på en planche i klassen. Gruppen skal også have en mappe, gerne elektronisk, til deres skriftlige spørgsmål og opsummeringer.

4. Lokaler: Man kan med fordel fordele grupperne i flere lokaler eller små grupperum.

2.1.3 Målsætninger for eleverne

Det overordnede mål med redskabet er, at eleverne bliver bedre til at forstå tekster og dermed klarer sig bedre i FP9 Læsning samt mundtlig prøve. Det kræver, at eleverne i første omgang bliver opmærksomme på deres egen forståelse.

Konkrete læringsmål kan opstilles i samarbejde med eleverne. Ved at arbejde med netop dette redskab vil eleverne:

- Kunne se en tekst an og forudsige, hvad den evt. kunne handle om
- Kunne reflektere over det læste og stille hv-spørgsmål til indholdet
- Kunne finde ud af ords betydning
- Kunne samle op på det læste og reflektere over indholdet.

Ud fra Fælles Mål kan følgende mere langsigtede mål evt. formuleres til eleverne:

- Jeg kan afgøre, hvordan en tekst skal læses (læsning/forberedelse)
- Jeg kan anvende forskellige förlæsestrategier (læsning/forberedelse)
- Jeg kan læse komplekse tekster hurtigt og sikkert (læsning/afkodning)
- Jeg kan anvende ord og udtryks betydning til at forstå komplekse tekster (læsning/sprogforståelse)
- Jeg kan forstå komplekse tekster (læsning/tekstforståelse).

2.1.4 Sammensætning af grupperne

I undervisningen arbejdes der i grupper på fire. Grupperne skal være bredt sammensat, dvs. heterogene grupper, hvor der både tages hensyn til de enkelte elevers faglige, sociale og personlige kompetencer. På den måde kan de elever, der er i skriftsproglige vanskeligheder, få støtte af andre mere sikre elever i samarbejdsprocessen.

Det er en god idé at lade de fagligt dygtigste elever i klassen begynde med at være *journalister* og *koordinatører*, da det er de mest udfordrende roller. De skal så vidt muligt skrive spørgsmål ned og besvare dem skriftligt og lave skriftlige opsummeringer. Den nemmeste opgave er at være *clairvoyant*, så denne rolle kan mere udfordrede elever begynde med at have. Undervejs i undervisningen skiftes eleverne til at have de forskellige roller.

2.1.5 Vejledning til gennemførelse

1. Gennemgå kort den valgte genres træk ud fra bilag 5 (kun den valgte genre). Kopier og uddel både bilag 5 a, b, c, d eller e og bilag 1 til eleverne.
2. Fortæl om de fire roller, og om hvordan de efter hver tekst skal skifte rolle (eller efter hver dag). Se bilag 1.
3. Modellér rollerne på én af følgende to måder:
 - a) I første lektion er alle først clairvoyanter, derefter er hele klassen journalister, så detektiver og til sidst opsamler de som koordinatører det hele i klassen. Her er det vigtigt, at I løbende giver støtte.
 - b) I første lektion iscenesætter I en situation med en udvalgt gruppe og udvalgt opgave, mens de andre ser på. Undervejs modellerer og superviserer I processen. Denne aktivitet kaldes "akvarium", da den udvalgte gruppe sidder i midten og får input (fra læreren og klassen). Med fordel kan I modellere to roller på én lektion.
4. Instruer eleverne ud fra bilag 1:
 - a) Clairvoyanten højt læser første afsnit (og ser på illustrationer, diagrammer, hvis teksten er multimodal) og forudsiger, hvad der videre sker i teksten.
 - b) Journalisten højt læser et par afsnit videre, tænker sig om – og finder på seks spørgsmål til teksten til sin gruppe (to til hver), som de besvarer. Eller hvis det er en tekst fra FP9 Læsning med spørgsmål i forvejen, stilles de ift., hvor langt de nu er kommet i teksten. Brug evt. bilag 2 om spørgsmålstyper. Lad evt. eleverne skrive spørgsmål og svar.
 - c) Detektiven højt læser et par afsnit videre og finder fem svære ord og vendinger, som de sammen skriver i deres ordbog eller på en planche. Ordene slås op og diskuteres, forklaringer skrives til. I såvel fiktive tekster som i fagtekster kan det være en fordel at gå i dybden med morfemer, se bilag 3a, eller arbejde med førfaglige ord, se bilag 3b.
 - d) Koordinatoren læser nu videre i teksten og vurderer, om den skal læses færdig, eller der skal en ny runde til. Når teksten er færdiglæst, giver koordinatoren et resumé af teksten mundtligt. Derefter skriver eleverne resuméet sammen. Brug evt. bilag 4.

NB! Hvis teksten er en cloze test (parentesopgave) fra FP9 Læsning udgivet af Undervisningsministeriet, tales der i gruppen løbende om, hvilke ord der passer ind i konteksten. Dette kræver nærlæsning af den enkelte sætning, samtidig med at eleverne skal kunne sammenholde det med en helhedsforståelse af afsnittet – eller af hele teksten. Ofte må der læses videre, før det rigtige ord kan vælges. Hvis der er tid, kan hver gruppe få spørgsmålene til prøveteksterne til sidst og dér finde faktuelle, infererende og reflekterende spørgsmål, se bilag 2. Spørgsmålene bør naturligvis også besvares.
5. På den sidste dag arbejdes der med en opgave i samme genre individuelt, som man gør til FP9-prøven. Og hele forløbet evalueres, se "Feedback til eleverne den sidste dag".

2.1.6 Opsamling

Det er koordinatoren, der står for opsamlingen på teksten, som er en meget væsentlig del af metoden. I hører så vidt muligt hver gang koordinatorens resumé af teksten og ser på gruppens ordbog og mappe. Derudfra vurderes det, om gruppen skal have en ny tekst i samme genre eller i en anden genre. Efter den sidste dag med genren taler I med eleverne om, hvorvidt de nu synes, de kender genren.

2.1.7 Feedback til eleverne den sidste dag

Efter de individuelle besvarelser af en opgave fra fx FP9 Læsning giver I kort feedback til hver enkelt elev. Derudover vil der være en undersøgende samtale med hele klassen om den individuelle besvarelse, hvor I fx spørger ind til:

- Hvorfor eleverne har svaret, som de har?
- Hvordan kom de frem til det?
- Hvilke spørgsmål var sværest/lettest at svare på? Hvorfor? Hvad gjorde de, når det var svært?
- I hvilke tekster var det sværest at finde svaret?

Se i øvrigt redskabet *Løbende evaluering og feedback*, der findes på emu.dk.

Bilag 1 – De fire roller

Køreplan

1. Som **clairvoyant** højt læser du første afsnit (og ser på illustrationer, diagrammer, hvis teksten er multi-modal) og forudsiger, hvad der videre sker i teksten.
2. Som **journalist** højt læser du et par afsnit videre, tænker dig om – og finder på seks spørgsmål til teksten til din gruppe (to til hver), som de besvarer. Eller hvis det er en tekst fra FP9 Læsning med spørgsmål i forvejen, stiller du de spørgsmål ift., hvor langt de nu er kommet i teksten. Brug evt. bilag 2 om spørgsmålstyper. Sammen skriver I spørgsmål og svar ned.
3. Som **detektiv** højt læser du et par afsnit videre og finder fem svære ord og vendinger, som I sammen skriver i jeres ordbog eller på en planche. Ordene slås op og diskuteres, forklaringer skrives til. I såvel fiktive tekster som i fagtekster skal I enten gå i dybden med morfemer, se bilag 3a, eller arbejde med førfaglige ord, se bilag 3b.
4. Som **koordinator** læser du nu videre i teksten og vurderer, om den skal læses færdig, eller der skal en ny runde til. Når teksten er færdiglæst, giver du som koordinator et resumé af teksten mundtligt. Derefter skriver I sammen et resumé. Brug evt. bilag 4.

Du har rollen som Clairvoyant

Clairvoyantens rolle er at forudsige, hvad der videre kunne ske. Det er altid en god strategi at tænke sig om, før man begynder at læse:

- Hvad fortæller overskriften mig? (Evt. hvad fortæller billeder, faktabokse?)
- Hvilken genre skal jeg nu læse?
- Hvad ved jeg om emnet i forvejen?
- Hvad mon der står i teksten?

Diskuter i gruppen, om I er enige i clairvoyantens forudsigelse. Har I nu en idé om tekstens indhold?

Du har rollen som Journalist

Journalistens rolle er at stille spørgsmål til det læste undervejs i læseprocessen. Brug evt. bilag 2 om spørgsmålstyper. Journalisten har fokus på indholdet i teksten. Det er vigtigt at undre sig, når man læser en tekst, med andre ord at gå i dialog med teksten:

- Hvorfor sker der det? Hvordan kan det mon være?
- Er der noget, der ikke bliver sagt i teksten (tomme pladser)?
- Hvad er egentlig vigtigt her?

Find mindst seks spørgsmål, der skal besvares i gruppen.

Du har rollen som Detektiv

Detektivens rolle er at finde vanskelige steder i teksten, som må opklares. Detektiven har fokus på sproget, dvs. der skal findes vanskelige ord og begreber i teksten, som må slås op. Brug evt. bilag 3a eller 3b. Det er vigtigt for ens læseforståelse, at man undervejs forstår alle ord og begreber i teksten:

- Hvilke ord forstår jeg ikke? Kan jeg ud fra sammenhængen gætte mig til, hvad det betyder?
- Hvilke begreber kræver nærmere forklaring?
- Er der vendinger, afsnit eller passager i teksten, der er svære at forstå?

Find mindst fem ord, begreber eller vendinger, som I diskuterer i gruppen. Brug evt. bilag 3a eller 3b.

Du har rollen som Koordinator

Koordinatorens rolle er at opsummere alt, hvad der er sket i teksten. Koordinatoren må prøve at lave et resumé af teksten, hvor de diskuterede ord indgår. Det er altid vigtigt at opsummere det væsentlige efter læsning af en tekst:

- Hvad handlede/drejede teksten sig om?
- Hvad nyt fik vi at vide?
- Hvad var det væsentligste i teksten?
- Skriv sammen et resumé, og vis det til jeres lærer. Brug evt. bilag 4.

Bilag 2 – Spørgsmålstyper

Faktuelle spørgsmål

Spørgsmål, der kan besvares direkte ud fra teksten.

Ofte spørgsmål, der begynder med hvem, hvor, hvornår, hvad.

Svarene står **på linjerne**.

Eksempler på spørgsmål:

- Hvem eller hvad handler teksten om? Hvad fortæller evt. illustrationer?
- Hvilke detaljer er mest vigtige?
- Hvornår og hvor foregår historien?
- Hvad er hovedbegivenheden i historien?
- Hvad sker der med hovedpersonen/personerne?
- Hvad betyder ordene egentlig?

Infererende spørgsmål

Spørgsmål, hvor man må tænke over svaret, finde forklaringer på, undre sig over. Ofte spørger man ind til det usagte i teksten / de tomme pladser. For at besvare denne type spørgsmål er det vigtigt at kunne sammenholde flere informationer, der står forskellige steder i teksten.

Ofte spørgsmål, der begynder med hvorfor, hvordan og hvad.

Svarene står **mellem linjerne**.

Eksempler på spørgsmål:

- Hvorfor har teksten den titel, som den har?
- Hvordan udvikler karaktererne sig?
- Hvorfor handler personerne, som de gør?
- Hvad er moralen eller budskabet i historien?
- Hvad er problemet? Bliver problemet løst? Og i givet fald hvordan?

Reflekterende spørgsmål

Spørgsmål, der kan bevares på flere måder, og hvor der ikke findes et rigtigt svar. Egen viden og erfaring skal inddrages for at svare på spørgsmålet.

Det er ofte spørgsmål, der fremmer forestillingsbilleder, og som kan begynde på mange måder.

Svarene står **bag ved linjerne**.

Eksempler på spørgsmål:

- Hvad kender jeg selv til problemstillingen?
- Har jeg selv oplevet noget lignende? Hvad ville jeg selv have gjort?
- Hvad er din holdning til teksten?

Bilag 3a – Morfemdeling – indre lede-tråde

Morfemopgave:

Hjælp hinanden med at finde mindst fem sammensatte ord i jeres tekst.

Opdel ordene i morfemer, som vist i eksemplet. Kernen er den vigtigste betydningsdel i ordet. Skriv ordene ind i skemaet. NB: Bindebogstaver skal i parentes.

Eksempel:

Ordet	Rod (evt. flere)	Rod (kernen)	Endelser
håndfladerne	hånd	flade	rne
armbåndsuret	arm – bånd(s)	ur	et

Skriv her:

Ordet	Rod (evt. flere)	Rod (kernen)	Endelse

Bilag 3b – Ord i sammenhæng – ydre ledetråde

Ord i sammenhæng:

Hjælp hinanden med i jeres tekst at finde fem ord, I ikke selv ville bruge (førfaglige ord). Prøv ud fra sammenhængen i teksten at finde en forklaring på ordene. NB! Det kan man ikke altid.

Eksempel:

Førfaglige ord	Ordet i sammenhæng	Betydning
adspurgte	38 procent af de <u>adspurgte</u> forældre svarer, at de slet ikke udbetaler lommepenge til deres børn	Ordet <i>svarer</i> fortæller os, at forældrene må være blevet spurgt, og det hjælper os dermed til at forstå ordet <u>adspurgte</u> ; nemlig at man er blevet spurgt.
narcissister	Vi unge bliver anklaget for at være <i>selviscenesættende</i> <u>narcissister</u> .	Ordet <i>selviscenesættende</i> fortæller os, at de unge godt kan lide at vise sig selv frem, og det hjælper os til at forstå ordet <u>narcissister</u> ; det betyder nemlig en person, der er overdrevent optaget af sig selv.

Skriv her:

Fem førfaglige ord	Ordet i sammenhæng	Betydning

Bilag 4 – Et resumé

Et resumé er en kort sammenfatning af det vigtigste i en tekst. Måske kan I bruge denne skabelon til at strukturere jeres resumé.

Hvilken genre er teksten?

Hvad er titlen?

Hvem har skrevet den?

Hvor og hvornår?

Fx nyhedsartiklen *Våd jul* er skrevet af journalist Jens Jensen i *Søndagsavisen*, den 24. december 2017.

Hvad handler den om?

Fx den handler om folks drikkevaner ved juletid. Først ..., derefter ..., undervejs ..., efterhånden ... og til sidst

Hvad er problemet? Er der en løsning? Ved fiktion: Hvad drejer den sig om?

Fx folk drikker for meget ved juletid, hvilket nogle gange går ud over deres børn. Det betyder ... Derfor ...

Hvad er tekstens budskab (pointen, morale)? Hvad vil teksten fortælle os?

Bilag 5 – Læsecirklen

Denne cirkel giver en oversigt over de fem teksttyper, der indgår i FP9-prøven.

Bilag 5a – En multimodal faktatekst (fx en artikel eller lign.)

Hvad

Genren er ofte kendetegnet ved:

- Fakta, som formidles konkret og præcist, fx resultater af undersøgelser, der ofte formidles i statistik og tal.
- Det multimodale, hvor der kan være billeder, diagrammer, faktabokse, citatbokse og meget mere.
- Det informative, hvor der er mange faktuelle oplysninger, der kan læses direkte ud af teksten.
- Som i en artikel er der ud over overskriften (rubrikken) fire hovedbestanddele:
 1. **Resumé (også kaldet manchete)**, som sender et signal om, hvad artiklen handler om
 2. **Brødteksten**, som uddyber indholdet.
 3. **Illustrationer**, hvor der både indgår skriftsproglige fakta og billeder
 4. **Faktabokse** med yderligere informationer.

Hvordan

Før læsning:

- Se på alle modaliteterne (billeder, diagrammer, faktabokse, mm.). Hvilken information kan jeg hente der? Det er vigtigt at få overblik over teksten.
- Læs overskrifter, faktabokse og billedtekster, hvad handler teksten om?

Under læsning:

- Læs brødteksten og stop efter hvert afsnit.
- Vær journalist og tænk højt: Hvad stod der? Stil kun faktuelle spørgsmål.
- Vær detektiv: Var der ord, jeg ikke forstod?

Efter læsning:

- Gengiv tekstens indhold, hvad handlede den om?
- Vær koordinator: Opsummer det vigtigste i teksten.

Hvornår/hvorfor?

I denne genre er der ofte vigtig information gemt i faktabokse og i diagrammer. Derfor er det vigtigt at nærlæse dem først for at danne sig et overblik over teksten. I FP9-prøven, Læsning – tekst 1, udgivet af Undervisningsministeriet, skal man kun læse, hvad der er nødvendigt for at svare på opgaverne, og svarene findes oftest i flere forskellige modaliteter.

Bilag 5b – En fortælling (eventyr, myte, sagn)

Hvad

Et eventyr er ofte kendetegnet ved:

- En klassisk hjemme-ude-hjemme-opbygning. En tydelig kronologi med en lykkelig slutning.
- De typiske eventyrtræk: En helt, der ikke er så helteagtig i begyndelsen, men som vokser ved de prøver, han/hun bliver udsat for undervejs.
- De typiske gode eller onde karakterer.
- De magiske elementer, der kan tolkes symbolsk.
- Det lidt ældre sprog, dvs. ord og vendinger, der ikke bruges så meget mere.

Både myter og sagn har de samme eventyrlige træk, men forskellen er følgende:

En myte er en religiøs fortælling, der forklarer virkelige fænomener. De handler typisk om guders eller andre overmenneskelige skikkelser liv og gerninger.

Et sagn er en beretning om en begivenhed, som siges at have fundet sted engang.

Både myte og sagn er af mange mennesker blevet oplevet som sande.

Hvordan

Før læsning:

- Læs overskriften og tænk over, hvad eventyret mon handler om?
- Læs lidt af de to første afsnit, er det mon et klassisk eventyr, et sagn eller en myte?

Under læsning:

- Læs teksten og stop efter hvert afsnit.
- Vær journalist og tænk højt: Hvad stod der? Stil faktuelle og infererende spørgsmål.
- Vær detektiv: Var der ord, jeg ikke forstod? Kan jeg udlede ordets betydning af sammenhængen? Slå evt. ord op undervejs.

Efter læsning:

- Gengiv tekstens indhold, hvad handlede den om? Fortæl historien kronologisk.
- Gengiv med få ord, hvad drejede teksten sig om. Hvad var pointen i teksten?
- Vær koordinator: Hvad var det vigtigste i teksten? Hvis eventyret skulle have en anden titel, hvordan kunne den så lyde?

Hvornår/hvorfor?

Denne genre kender mange fra deres barndom, men det gør den ikke altid let at læse. Sproget er ældre, og derfor er det vigtigt efter hvert afsnit at tjekke op på sin egen forståelse. I FP9-prøven, Læsning – tekst 2, udgivet af Undervisningsministeriet, stilles der spørgsmål til teksten i kronologisk rækkefølge. Derfor er det en god idé at læse tekst og spørgsmål samtidigt – og svare efter hvert afsnit, hvis der er spørgsmål til det afsnit.

Bilag 5c – En faglig tekst (sagprosa, fx en artikel)

Hvad

En faglig tekst hører til de informerende teksttyper, og formålet er oftest at forklare og systematisere viden. En **informerende teksttype** er kendetegnet ved:

- En todelt struktur med en indledende præsentation (af og til en klassifikation) og derefter relevante informationsafsnit, der kan komme i en tilfældig rækkefølge.
- I faglige artikler kan der forekomme citater eller interviews af eksperter.
- I faglige artikler indeholder mellemrubrikkerne ofte vigtige udsagn.
- Fakta formidles præcist og med klar begrebsdefinition.
- Der indgår mange fagord og færfaglige ord, som fx *sandsynligheden*, *det indeholder*, *fundene tyder på*, *tilsyneladende*.
- Der bruges passivformer og/eller der indledes med *man*. Der skrives i nutid.

Hvordan

Før læsning:

- Læs overskriften og resuméet (manchetten) og tænk over, hvad artiklen handler om?
- Hvem har skrevet den? Og hvem er målgruppen for denne artikel?
- Læs mellemrubrikkerne, hvilke emner skal du læse om?

Under læsning:

- Læs teksten og stop, når I når til en mellemrubrik.
- Vær journalist og tænk højt: Hvad stod der? Hvem bliver omtalt? Stil faktuelle spørgsmål.
- Vær detektiv: Var der ord, jeg ikke forstod? Kan jeg udlede ordets betydning af sammenhængen? Slå evt. ord op undervejs.

Efter læsning:

- Gengiv tekstens indhold, hvad kan man lære af artiklen?
- Evt. hvilken undersøgelse / forskning bygger artiklen på?
- Vær koordinator: Opsummer det vigtigste i teksten.

Hvornår/hvorfor?

Denne genre kender elever fra fagbøger. Den kan være svær at læse, da den ofte bygger på videnskabelige undersøgelser og indeholder mange fagbegreber. I en fagbog er teksterne oftest multimodale, men tekst 3 i FP9-prøven Læsning udgivet af Undervisningsministeriet er ikke multimodal, dvs. der er ingen hjælp at hente i illustrationer og lignende. Derfor er det vigtigt at have styr på hvem, hvad, hvordan. Svarene på spørgsmålene til FP9-tekster findes kronologisk, dvs. det er en god idé at læse tekst og spørgsmål samtidig, fra mellemrubrik til mellemrubrik.

Bilag 5d – En moderne fiktiv tekst (fx novelle)

Hvad

En moderne novelle er ofte kendetegnet ved:

- Handlingen starter in medias res, dvs. lige på og hårdt, og slutningen er åben.
- Persongalleriet er lille, og der er sjældent mere end én hovedperson.
- Teksten indeholder ofte en vigtig begivenhed, der markerer et tydeligt “før og efter”.
- Sproget er nemt på overfladen, men der er mange tomme pladser i teksten, som læseren skal udfylde.
- De tomme pladser drejer sig ofte om personernes motiver for at handle, som de gør.

Hvordan

Før læsning:

- Læs overskriften og kig på eventuelle illustrationer. Tænk nu over, hvad novellen mon handler om?
- Læs det første afsnit; begynder teksten in medias res, eller bliver personerne præsenteret fra start?

Under læsning:

- Læs teksten og stop efter hvert afsnit.
- Vær journalist og tænk højt: Hvad stod der? Hvad gjorde personerne? Hvorfor gjorde de det? Stil faktuelle og infererende spørgsmål.
- Vær detektiv: Var der ord eller udtryk, jeg ikke forstod? Kan jeg udlede betydningen af sammenhængen? Slå evt. ord op undervejs. Er der metaforer eller symboler i teksten, og hvordan skal de forstås?

Efter læsning:

- Gengiv tekstens indhold, hvad handlede den om? Fortæl historien kronologisk.
- Gengiv med få ord, hvad teksten drejede sig om. Hvad var pointen i teksten?
- Vær koordinator: Opsummér tekstens budskab, hvad kan vi “lære af” teksten?

Hvornår/hvorfor?

Denne genre kan godt snyde, fordi den med sine få svære ord og begreber kan forekomme nem. Teksterne rummer imidlertid mange tomme pladser, som det kræver en aktiv læser at udfylde, så ikke mindst de infererende spørgsmål er vigtige for at komme frem til det væsentlige. I FP9-prøven, Læsning – tekst 4, stilles der både spørgsmål på linjen til, hvad teksten handler om, og mellem linjerne til, hvad teksten drejer sig om. En del spørgsmål kan med fordel besvares undervejs, men de sidste kræver, at hele novellen er læst og forstået. Novellen i FP9 Læsning udgivet af Undervisningsministeriet er nyskrevet.

Bilag 5e – En opinionstekst (fx leder, læserbrev, kommentar)

Hvad

En opinionstekst er ofte kendetegnet ved:

- En opinionstekst er det samme som en argumenterende tekst.
- Teksten er et udtryk for afsenderens eller den interviewedes holdning(er); den er subjektiv.
- Som regel indgår der både argumenter for og imod temaet.
- Afsenderen eller den interviewede forholder sig typisk til andres synspunkter.
- Den er for det meste en del af en aktuel debat.
- Teksterne er ofte præget af adverbielementer, som fx *derfor, på grund af, fordi, på den ene side, på den anden side, på trods af, for det første, for det andet ..., altså, alligevel*.

Hvordan

Før læsning:

- Læs overskriften og tænk over, hvad teksten handler om? Hvad er problemstillingen?
- Hvem har skrevet den? Hvem udtaler sig, fx i et interview?
- Hvilken uddannelse har han/hun? Og hvem er målgruppen for denne artikel, hvor er den trykt?
- Hvis der er en illustration, hvad forestiller den?

Under læsning:

- Læs teksten og stop efter hvert afsnit. Forstod jeg det?
- Hvis det er en cloze test (parentesopgave), vær detektiv: Hvilket ord passer bedst i sammenhængen. Hvilke andre ord hjalp dig med at vælge det ord?
- Vær journalist og tænk højt: Hvad er problemet? Hvad mener afsenderen/den interviewede om problemstillingen? Stil faktuelle og reflekterende spørgsmål.

Efter læsning:

- Gengiv tekstens indhold, hvad synes jeg selv om problemstillingen?
- Vær koordinator: Opsummer det vigtigste i teksten. Hvad er budskabet? Er du enig?

Hvornår/hvorfor?

Denne genre kan være vanskelig, fordi der ofte er flere stemmer, der kommer til orde i teksten. Det kan være afsenderen selv, der så refererer egne og andres synspunkter, eller der kan være en journalist, der interviewer en ekspert. Teksten indgår altså typisk i en igangværende debat, hvilket kan gøre teksten svær at overskue.

FP9-prøven – tekst 5 – udgivet af Undervisningsministeriet er en cloze test (parentesopgave), hvilket kræver nærlæsning af den enkelte sætning, samtidig med at eleverne skal kunne sammenholde det med en helhedsforståelse af afsnittet – eller af hele teksten. Ofte må der læses videre, før det rigtige ord kan vælges.